

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

ویژگی‌های کاربردی گونه‌های مختلف جنس کنار و نقش آن در تنوع و پایداری محیط زیست

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

۱۴۰۰

نشریه ترویجی

۷۹۷

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

ویژگی‌های کاربردی گونه‌های مختلف جنس کنار و نقش آن در تنوع و پایداری محیط زیست

سرشناسه	کرمپور، فرزاد، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور	ویژگی‌های کاربردی گونه‌های مختلف جنس کنار و نقش آن در تنوع و پایداری محیط زیست/ نویسندگان: فرزاد کرمپور، ناصر فرار، سیدموسی صادقی؛ [برای] سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی؛ ویراستاران ترویجی سعیده اجاقی، نصیبه پورفاتح؛ تهیه‌شده در معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۲۴ ص: مصور (رنگی)، جدول (رنگی).
شابک	۳-۸۹۰-۵۲۰-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
موضوع	کنار -- ایران
موضوع	Ziziphus -- Iran
شناسه افزوده	فرار، ناصر، ۱۳۵۰-
شناسه افزوده	صادقی، سیدموسی، ۱۳۴۸-
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی
شناسه افزوده	سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
شناسه افزوده	سازمان ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی
رده بندی کنگره	QK۴۹۵
رده بندی دیویی	۵۸۳/۸۶
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۳۷۱۲۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا	

ISBN: 978-964-520-890-3

شابک: ۳-۸۹۰-۵۲۰-۹۶۴-۹۷۸

عنوان: ویژگی‌های کاربردی گونه‌های مختلف جنس کنار و نقش آن در تنوع و پایداری محیط زیست
نویسندگان: فرزاد کرمپور، ناصر فرار و سید موسی صادقی
مدیر داخلی: ویدا همتی
ویراستاران ترویجی: سعیده اجاقی و نصیبه پورفاتح
تهیه شده در: معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
ناشر: نشر آموزش کشاورزی
صفحه آرا: نرگس بهادر
نمونه خوان: افسانه شایسته
شمارگان: محدود
نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰
قیمت: رایگان
مسئولیت درستی مطالب با نویسندگان است.

شماره ثبت در مرکز فن آوری اطلاعات و اطلاع رسانی کشاورزی ۵۹۹۹۷ به تاریخ ۱۴۰۰/۰۵/۱۲ است.

نشانی: تهران، خیابان آزادی، بین نواب و رودکی، پلاک ۲۰۵، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی

تلفن: ۶۶۴۳۰۴۶۵ | تلفکس: ۶۶۴۳۰۴۶۴ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸۱

مخاطبان

- ◀ کُنار کاران،
- ◀ کارشناسان،
- ◀ مروجان پهنه‌های تولیدی.

اهداف آموزشی

- ◀ شما پس از مطالعه این نشریه با گونه‌های مختلف کُنار و کاربردهای این گیاه آشنا می‌شوید.

فهرست

صفحه

عنوان

۷	مقدمه
۸	سامانه ریشه‌ای درخت کنار
۹	اسامی درختان کُناَر و مترادف آن
۹	فنولوژی کُناَر
۱۰	ترکیبات برگ کُناَر یا سدر
۱۱	کاربردهای کُناَر
۱۱	۱- کاربردهای زیست‌محیطی و فضای سبز
۱۲	۲- طب سنتی و مصارف عمومی بهداشتی
۱۳	۳- خواص ضد میکروبی
۱۴	۴- خواص آنتی‌اکسیدانی
۱۴	۵- محافظت عصاره کنار از دی‌ان‌آ در برابر صدمات
۱۵	۶- حفاظت ژل کنار از پوست در برابر اشعه‌ی زیان‌بار
۱۵	۷- مصارف خوراکی میوه کُناَر
۲۱	۸- بهره‌برداری‌های اقتصادی و اکولوژیکی
۲۳	نتیجه‌گیری

مقدمه

گونه‌های جنس کُناَر از تیره عناب دارای بیش از یک‌صد گونه از درختان و درختچه‌های همیشه‌سبز و یا خزان‌کننده هستند. میانگین ابعاد رشدی تاج کُناَر به‌طور متوسط ۵ متر (پهنا) در ۵ متر (بلندی) برآورد می‌شود. علاوه بر سایه‌انداز بسیار خوب، کُناَر دارای چوب سخت و محکمی است که آن را تا ده‌ها سال پایدار می‌سازد. این گونه‌ها عمدتاً در نواحی گرمسیری و نیمه گرمسیری دنیا وجود دارند. برخی گونه‌های این تیره مانند عناب و کُناَر موریتانی در همه قاره‌های دنیا وجود دارند، در حالی که سایر گونه‌ها، مانند رملک و کُناَر (کُناَر معمولی) در مناطق مشخصی از جهان به‌خصوص جنوب ایران وجود دارند. گونه‌های مختلف جنس کُناَر ممکن است به‌صورت درختان تنومند، درختچه‌های بزرگ و یا به‌ندرت به شکل درختچه‌های کوچک یا بوته‌ای رشد نمایند. مقاومت درختان کُناَر نسبت به خشکی، شوری، خاک‌های فقیر و سنگلاخی، طوفان‌های شدید، بادهای داغ موسمی و همچنین مقاوم‌سازی خاک سطحی در برابر فرسایش‌های بادی و آبی با کمک سامانه ریشه‌ای ستبر و پرانشعاب، از جمله ویژگی‌هایی است که این گیاه اعجاز آور را در برقراری و پایداری زندگی در بدترین شرایط جوی حاکم بر اقلیم‌های بیابانی و نیمه بیابانی، مطرح ساخته است.

سامانه ریشه‌ای درخت کنار

سامانه ریشه‌ای درخت کُنار، آبرفت‌های حاصلخیز و مملو از عناصر آلی و معدنی را در فضای فراریشه خود جذب و نگهداری می‌نماید و با حفظ و آزادسازی تدریجی خاک‌های حاصلخیز، موجب رویش انواع علف‌های باریک برگ و پهن‌برگ، گیاهان دارویی سودمند و کمیاب، مانند افدرا، در پناه خود و در نتیجه تداوم و برقراری حیات، کشاورزی و محیط‌زیست پایدار می‌شود.

درواقع بدون وجود پوشش گیاهی مقاوم کُنار در طبیعت و منابع طبیعی استان‌های جنوبی کشور، پایداری و بقای اکوسیستم، چه جانوری و چه گیاهی در چنین اقلیم‌های خشک و بیابانی امکان‌پذیر نبود. هزاران سال است که گونه‌های کم‌توقعی مانند کُنار (شکل ۱)، موجب تداوم و توسعه پایدار محیط‌زیست در این مناطق شده‌اند.

شکل ۱- نقش درخت کُنار در بقای اکوسیستم

اسامی درختان کُنار و مترادف آن

در جدول (۱) اسامی و مترادف درختان کُنار را در زبان‌های مختلف بیان شده است.

جدول ۱- اسامی و مترادف درختان کُنار را در زبان‌های مختلف

زبان	اسامی مترادف درخت کُنار در آن کشور
عربی	نبکا و یا نبک
سودان	سیدیر
نیجریه	کرنا
انگلیسی	دام، خار مسیح و خار اورشلیم
هندوستان	پر
فرانسه و برخی از کشورهای فرانسوی‌زبان	پالیور، آرگولو و آرناس

فنولوژی کُنار

فنولوژی و یا رویدادهای چرخه زیستی کُنار به شرح ذیل است؛

- ◀ درخت کُنار در جنوب ایران از اوایل تیرماه تا اواخر مرداد به گل می‌نشیند (شکل ۲) و میوه‌های آن، از مهرماه تا اواخر آذر به تدریج می‌رسند، به این ترتیب، برداشت میوه نیز در یک دوره نسبتاً طولانی انجام می‌گیرد.
- ◀ درختان کُنار یک دوره گل‌دهی و میوه دهی بهاره نیز در جنوب ایران دارد.
- ◀ گل‌های معطر کُنار، دوجنسی یا هرمافرودیت هستند، یعنی هم اندام‌های تولیدمثلی نر و هم ماده در یک گل وجود دارند.
- ◀ برگ‌ها در گونه‌های مختلف، سرنیزه‌ای تا بیضی‌شکل با رگبرگ‌های برجسته و آشکار و به رنگ سبز روشن تا سبز تیره هستند.
- ◀ گل‌های کُنار ریز، سفید، نرم و معطر با رایحه‌ای بسیار خوش مانند بوی عسل، دارای نکتار فراوان، خوشبو و زیبا هستند.

شکل ۲- گل و میوه درخت کُنار

ترکیبات برگ کُنار یا سدر

برگ معطر سدر یا برگ کُنار از اجزای اصلی نام برده شده در جدول (۲) تشکیل شده است.

جدول ۲- مواد معطر اصلی در ترکیب شیمیایی سدر یا برگ کُناَر

ترکیب شیمیایی	مقدار (بر حسب درصد)	ترکیب شیمیایی	مقدار (بر حسب درصد)
گرانیل استون	۱۴	متیل هگزا دکانویت	۱۰
هگزا دکانول	۷/۹	متیل اکتا دکانویت	۹/۹
فارنسیل استون	۹/۹	اتیل اکتا دکانویت	۸

برگ و میوه کُناَر دارای ترکیبات چرب ضروری بوده و شکل هیدروکربن‌های اصلی آن خوراکی هستند. منبع فراوانی از مولکول‌های قندی در برگ‌های کُناَر وجود دارد. قندهای موجود در برگ کُناَر شامل لاکتوز، گلوکز، گالاکتوز، آرابینوز، گزیلوز و رامنوز هستند. همچنین میوه و برگ درختان کُناَر حاوی چهار گلیکوزید ساپونین است و بالاترین مقدار فلاونوئید در برگ‌های کُناَر برآورد شده است. فلاونوئیدهای اصلی در کُناَر شامل رامنوزید و روتین هستند. فلاونوئید نوعی گلیکوزید است که به‌عنوان رنگ‌دانه زرد در گیاهان عمل می‌کند. افزون بر آلکالوئیدهای شناخته‌شده، تعداد دیگری از آلکالوئیدهای پتیدی نیز از پوست ساقه کُناَر جداسازی شده‌اند.

کاربردهای کُناَر

در ادامه این مبحث به کاربردهای درختان کُناَر پرداخته می‌شود.

۱- کاربردهای زیست‌محیطی و فضای سبز

سایه‌اندازی، بوی عطر گل‌آذین، منظرسازی و زیبایی‌آفرینی، مقاومت درختان کُناَر نسبت به خشکی، شوری، طوفان‌ها و بادهای شدید موسمی، حاصلخیز نمودن و بهبود ساختمان خاک، مقاوم‌سازی خاک حاصلخیز سطحی در برابر فرسایش آبی و بادی با کمک سامانه ریشه‌ای قوی و پر انشعاب، ازجمله ویژگی‌های کُناَر است. علاوه بر این‌ها، کُناَر در بقا و پایداری سامانه زیستی، پناه دادن و تغذیه

گیاهان و جانوران آسیب‌پذیر، نقش بسیار چشمگیری ایفا می‌نماید. مجموعه این ویژگی‌ها نقش اساسی درخت کُنار را در پایداری اکوسیستم و تداوم سامانه پایدار کشاورزی و محیط‌زیست به‌خوبی نمایان می‌سازد (شکل ۳).

شکل ۳- کُنار در طبیعت و فضای سبز حومه شهرها

۲- طب سنتی و مصارف عمومی بهداشتی

درخت کُنار دارای مصارفی چون موارد ذیل در طب سنتی و مصارف عمومی بهداشتی است.

◀ در بین اعراب بومی، از همه قسمت‌های درخت و میوه کُنار برای برقراری و تداوم یک زندگی سالم استفاده می‌شود.

◀ این گیاه به خاطر خواص آرام بخشی و مسکن خود نیز کاربرد وسیعی دارد.

◀ در عربستان سعودی از کُنار برای التیام زخم‌ها و جراحات، بیماری‌های چشم و برونشیت (تورم نایچه و نایژه‌ها) استفاده می‌شود.

◀ اعراب بدوی از کُنار برای التیام زخم‌ها و بیماری‌های پوستی و خشک کردن و درمان آماس‌های چرکی (کورک‌ها) و همچنین، به‌عنوان یک تب‌بر و ادرار ساز استفاده می‌کنند.

- ◀ کاربرد پودر برگ یا ژل کُنار برای سیاه‌تر و بلندتر شدن موی بانوان مفید است.
- ◀ درخت کُنار در جنوب ایران یک درخت بومی محسوب می‌شود. برگ‌های این گیاه که در ایران به نام سدر شناخته می‌شود، برای شست و شوی سر و مو کاربرد دارد.
- ◀ از این گیاه اخیراً در بسیاری از کشورهای جهان برای نگهداری از پوست و مو استفاده می‌شود. در طب سنتی چین، از کُنار برای کنترل و تسهیل تولد نوزاد استفاده می‌کنند.
- ◀ عصاره مایع برگ کُنار بر سامانه مرکزی اعصاب خوکچه‌هندی اثر آرام‌بخش و ضد درد دارد.
- ◀ خواص عصاره کُنار به‌عنوان ضد اسهال، قابض، نیروبخش و ادرارآور، به اثبات رسیده است.
- ◀ مصرف میوه کُنار درمانگر فشارخون بالاست و به علت خواص لیز کنندگی، به‌عنوان دارویی ضد انگل نیز از آن استفاده می‌شود.
- ◀ اثرات بازدارندگی میوه کُنار در برابر افزایش قند خون نیز به اثبات رسیده است.
- ◀ کاربرد عصاره کُنار تغییرات بارزی در پارامترهای بیوشیمیایی در سلول‌های انسانی ایجاد نمی‌کند.
- ◀ دُز کشنده عصاره کُنار برای مصارف گوارشی دهانی بیش از ۶۴۰۰ میلی گرم بر کیلوگرم است، بنابراین اثر مسمومیت‌زایی بر انسان ندارد.

۳- خواص ضد میکروبی

کُنار در برابر باکتری‌ها، قارچ‌ها و سایر میکروب‌های بیمارگر انسان که در حالت نرمال کاملاً مقاوم هستند، اثرات قوی میکروب‌کشی دارد. همچنین، برگ‌های کُنار در طب سنتی ایران به‌عنوان آنتی‌سپتیک، ضد قارچ و درمانگر آماس‌های چرکی و برای التیام بیماری‌های پوستی از جمله جراحات و آماس‌های پوست، به کار می‌رود.

۴- خواص آنتی‌اکسیدانی

پراکسیداسیون چربی‌ها با ایجاد شرایط ویژه‌ای در پوست سر و پوست بدن، نقش مهمی در افزایش واکنش ایمن‌سازی پوست دارد. پراکسیداسیون و سایر اختلالات اکسیداتیو می‌توانند به‌وسیله چالش‌ها و عوامل زنده و شرایط نامساعد محیطی مانند آلاینده‌های دودزا، ضایعات گازی صنعتی، ازن، نور فرابنفش، دود سیگار و غیره و یا عوامل زیان‌آور زنده مانند میکروارگانیسم‌ها، پدید آیند و در پوست سر و بدن، مشکل‌ساز شوند. برای اجتناب از عوارض جانبی پراکسیداسیون چربی‌ها، کاربرد آنتی‌اکسیدان‌ها به‌عنوان پیشگیری‌کننده، ضروری به نظر می‌رسد. شربت‌های حاوی میزان کم عصاره کُنار کاهش‌دهنده پراکسیداسیون چربی است (شکل ۴). میزان تأثیر عصاره کُنار در مقایسه با اثر یک داروی آنتی‌اکسیدان شیمیایی قوی مانند توکوفرول، قابل‌رقابت است، با این برتری که عصاره کُنار عوارض جانبی در انسان ندارد.

شکل ۴- شربت‌های عصاره کُنار

۵- محافظت عصاره کُنار از دی‌ان‌آ در برابر صدمات

صدمات شیمیایی و فیزیکی بر ژنوم و DNA انسان می‌تواند به‌وسیله عوامل زنده و غیرزنده‌ای که در مورد آنتی‌اکسیدان‌ها ذکر شد، اتفاق افتد. مؤسسه تحقیقاتی دانشگاه ناتینگهام انگلستان، میزان تأثیر عصاره کُنار را در محافظت

از DNA سلول‌های انسانی در برابر صدمات ناشی از تابش اشعه‌ی زیان‌آور، بررسی نمود. صدمات ناشی از تابش اشعه فرابنفش بر DNA یاخته‌هایی که در تیمارهای حاوی عصاره کُنار قرار داشتند تا حدود ۶۱ درصد نسبت به صدمات ناشی از همین اشعه بر سلول‌هایی که در تیمار شاهد قرار داشتند، کم‌تر بود. حق اختراع و کاربری مواد آرایشی، طبی و بهداشتی حاوی عصاره کُنار به‌منظور پیشگیری از صدمات DNA توسط صفایی قمی به ثبت رسیده است.

۶- حفاظت ژل کُنار از پوست در برابر اشعه‌ی زیان‌بار

ژل ۱۰ درصد از پودر برگ کُنار روی پوست انسان که تحت تأثیر اشعه فرابنفش مؤثر است. ژل کُنار به میزان قابل توجه موجب کاهش عوارض التهاب و سوختگی پوست می‌شود.

۷- مصارف خوراکی میوه کُنار

اجزای شیمیایی میوه کُنار از نظر غذایی بسیار مفید و نیروزا هستند. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میوه کُنار از دیدگاه اجزا و عناصر تشکیل‌دهنده، با مغذی‌ترین میوه‌های مصرفی انسان، مانند خرما و سیب، قابل‌مقایسه است.

جدول ۳- ترکیبات و عناصر معدنی موجود در ۱۰۰ گرم میوه خشک کُنار

نوع ترکیب	مقدار به گرم	نوع ترکیب	مقدار به گرم
آلانین	۳/۴۰	املاح غیرمحلول	۴/۴۰
آرژنین	۳/۴۰	نشاسته	۲۱/۸۰
آسپارتیک اسید	۱۵/۱۰	د- فروکتوز	۱۶/۰
سیستئین	۰/۵	د- گلوکز	۹/۶
گلیسین	۳/۱	چربی	$\frac{۱}{۲}$

ادامه جدول ۳- ترکیبات و عناصر معدنی موجود در ۱۰۰ گرم میوه خشک گنار

نوع ترکیب	مقدار به گرم	نوع ترکیب	مقدار به گرم
هیستیدین	۰/۹	فیبر خالص	$\frac{1}{4}$
ایزولوسین	۲/۳	گلوتامیک اسید	۱۷/۶
لوسین	۳/۹	پروتئین خالص	۴/۸-۵/۶
لایسین (لیزین)	۲/۳	ساکاروز	۲۱/۸
متیونین	۰/۴	کلسیم	۰/۶۱
فنیل آلانین	۲/۲	مس	۰/۰۰۵
پرولین	۵/۳	آهن	۰/۰۰۳
سرین	۳/۹	آهن	۰/۰۰۲
ترئونین	۲/۲	پتاسیم	۱/۹۱
تیروسین	۱/۸	گوگرد	۰/۰۴
والین	۳/۱	منگنز	۰/۰۱۳
ویتامین B1	۰/۰۴	سدیم	۰/۰۱
ویتامین B2	۰/۱۳	منیزیم	۰/۱۲
ویتامین C	۰/۰۰۳	روی	۰/۰۰۹

تقریباً همه اسیدهای آمینه ضروری و موردنیاز انسان که سازنده انواع پروتئین‌ها و آنزیم‌های بدن هستند، در ترکیب میوه گنار وجود دارند. علیرغم اینکه میوه گنار سرشار از عناصر کانی پرمصرف و فلزات موردنیاز بدن به‌صورت غیر محلول است، اما هیچ‌گونه اثر مسمومیت‌زایی بر انسان ندارد. ویتامین‌های B1، B2 و ویتامین C به میزان موردنیاز و کافی و انواع قندهای مفید از پلی‌ساکاریدی، مانند نشاسته تا منوساکاریدهای قابل جذب، نظیر فروکتوز، گلوکز و ساکاروز، در میوه گنار وجود دارند. افزون بر این‌ها وجود مقدار ۲/۱ میلی‌گرم چربی قابل جذب و مفید و ۴/۱ گرم فیبر خالص، بیانگر ویژگی‌های تغذیه‌ای عالی در میوه گنار هستند.

مزه میوه کُنار و عناب مخلوطی لذیذ از طعم میوه خرما و سیب است، که به همین سبب، این میوه‌ها را سیب چینی یا خرمای چینی می‌نامند. طعم گوارا و نیمه اسیدی (ملس) آن تا اندازه‌ای مانند طعم سیب خشک کرده است. میوه کُنار ممکن است به صورت تازه و یا پس از خشک کردن در طول سال به مصرف برسد و یا اینکه برای مصارف آتی نگهداری شود. فقط خرما، انجیر، کشمش و تعداد کمی از میوه‌های خشکباری، بیش از کُنار انرژی‌زا هستند. میوه کُنار مملو از پروتئین و برگ آن غنی از آهن، کلسیم و منیزیم است. از این رو، غذایی که از این گیاه تهیه می‌شود، منبعی غنی از انرژی، پروتئین و مواد معدنی است. محتویات دانه‌های کُنار نیروزا و اشتهاآور هستند و موجب تقویت و بهبودی حافظه می‌شوند. در بخش‌های غربی سودان میوه گیلان مانند کُنار به عنوان غذایی لذیذ و پرفرقدار به مصرف عموم می‌رسد. در دارفور سودان، گوشت یا خمیر میانی دو مزه میوه کُنار، پس از خشک کردن آسیاب و تبدیل به آرد می‌شود، که ممکن است به روش بخارپز مصرف شود. در روشی دیگر، آرد کُنار را با آب و دانه‌های کنجد مخلوط می‌کنند، به شکل گلوله‌های گرد و کوچکی درمی‌آورند و سپس در طول سال به مصرف می‌رسانند. همچنین با شکافتن پوشش میوه، محتویات دانه به صورت تازه و خام، خورده می‌شود. در ایالات شمالی کشور نیجریه، میوه کُنار به مصرف خوراکی می‌رسد.

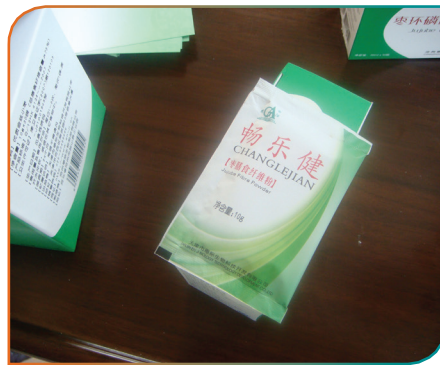
در چین انواع محصولات کُنار فراوری می‌کنند و در بسته‌بندی‌های بسیار زیبا شامل انواع بیسکویت کُنار، شکلات کُنار، چیپس کُنار و مواد دارویی به فروش می‌رسانند (شکل ۵، ۶ و ۷).

در ایران نیز در تمامی نواحی کُنار خیز از میوه کُنار استفاده خوراکی می‌شود و میوه کُنار هندی یا موریتانیایی منبع درآمد اقتصادی محسوب می‌شود (شکل ۸). در جنوب ایران، کشت و کار این گونه به صورت پیوندی بر روی پایه‌های کُنار معمولی یا محلی به سرعت و با استفاده از منابع مالی و تسهیلات دولتی در حال گسترش است. از دیگر موارد کاربرد کُنار، استفاده از برگ‌های آن در

تغذیه و پرورش کرم ابریشم، استفاده از برگ و سرشاخه‌ها برای تغذیه دام، به‌ویژه شتر و بز و استفاده از گل‌آذین و نکتار گُزار در تغذیه زنبورعسل است که در این صورت عسلی روشن، خوشبو و بسیار خوشمزه به دست می‌آید.

شکل ۵- محصولات مختلف غذایی گُزار در چین

شکل ۶- محصولات مختلف دارویی کنار در چین

شکل ۷- کارخانه‌های فرآوری محصولات مختلف جنس کنار در چین

شکل ۸- درآمد اقتصادی از میوه کُنار در بوشهر

۸- بهره‌برداری‌های اقتصادی و اکولوژیکی

در ذیل انواع بهره‌برداری‌های اقتصادی و اکولوژیکی مرتبط با درختان کُنار نام برده و توضیح داده می‌شود.

- ۱- کاشت و توسعه جنگل‌های کُنار به‌عنوان تضمین‌کننده اکوسیستم پایدار، بیابان‌زدایی، زراعت چوب و کاهش فرسایش خاک: در این زمینه می‌توان از گونه‌های درختچه‌ای مانند رملک و گونه‌های درختی مانند کُنار معمولی و بومی و کُنار لوتوس بهره جست. جامعه جنگلی کُنار برای تأمین سایه، غذای دام و مأمنی برای گونه‌های جانوری، گیاهی و حتی میکروارگانیسم‌های خاکزی بسیار مفید و حیاتی است و با تولید و گسترش سامانه ریشه‌ای سستبر، موجب حفاظت از خاک در برابر پدیده‌های مخرب محیطی می‌شود. این گونه طرح‌ها را می‌توان در بیابان‌ها، حاشیه جاده‌ها، دامنه‌ها و شیب‌های نسبتاً تند و اراضی کم‌بازده اجرا نمود. با کاشت درختان مثمر و مقاومی مانند کُنار و یا درختان غیرمثمر در دامنه‌های بالادست سدها، می‌توان تا حدود فراوانی از پدیده فرسایش کناره‌های مخازن سدها و انباشت گل‌ولای در کف مخازن سد پیشگیری نمود.
- ۲- کاشت و توسعه باغ‌های عناب و کُنار به‌منظور تولید و بهره‌برداری از میوه و برگ آن‌ها: پیشنهاد می‌شود طرح‌های توسعه باغ‌های عناب و کُنار پیوندی با استفاده از پیوندک گونه‌های پربازده بر روی پایه‌های قوی و مقاوم محلی، با

تلاش جدی‌تر، پیگیری شود. با توجه به استقبال خوب مصرف‌کنندگان میوه و برگ کُنار (سدر) در داخل و خارج از کشور، از جمله کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس و ارزش اقتصادی مناسبی که این درخت دارد، به نظر می‌رسد حمایت مالی و سرمایه‌گذاری در جهت پرداخت تسهیلات اعتباری و برقراری یارانه‌های بیش‌تر برای ازدیاد نهال‌های پیوندی سالم و سایر نهاده‌های موردنیاز در این زمینه، علاوه بر درآمدزایی، ایجاد اشتغال مولد و افزایش صادرات غیرنفتی، ضامن توسعه پایدار کشاورزی و محیط‌زیست در اقلیم‌های بیابانی و گرم و خشک خواهد بود.

۳- نیاز به توسعه فضاهای سبز در مناطق صنعتی و انرژی: با توجه به توسعه روزافزون مناطق صنعتی و انرژی پارس و سایر مراکز اقتصادی گازی و نفتی در جنوب کشور، از جمله در منطقه عسلویه استان بوشهر و پیامدهای مخرب زیست‌محیطی ناشی از تولید و انتشار عناصر و مواد آلاینده گازی و فلزات سنگین، هم‌زمان با تخریب لاجرم و نابودی پوشش‌های گیاهی در منطقه، نیاز به توسعه فضاهای سبز متشکل از گیاهان مقاوم و کم‌توقعی مانند کُنار، در میان تأسیسات صنعتی، مسکونی و حواشی فرودگاه‌های جنوب، جنوب غرب و جنوب شرق کشور، به‌شدت احساس می‌شود (شکل ۹).

شکل ۹- باغات کُنار احداث‌شده در بوشهر

نتیجه‌گیری

با توجه به مباحث ذکرشده، به‌روشنی ویژگی‌های مفید غذایی، بهداشتی، دارویی و زیست‌محیطی درختان و درختچه‌های جنس کُنار از جمله عناب، کُنار و گونه‌های وابسته، مشخص است. از طرفی، با دقت در نقشه‌های جغرافیایی و هواشناسی کشور، درمی‌یابیم که سطوح گسترده‌ای از مناطق بیابانی و نیمه بیابانی، پتانسیل فراوانی برای کاشت و توسعه درختان کُنار و بهره‌برداری از آن دارند. با توجه به گسترده‌ی بیابان‌ها و مناطق گرم و خشک در ایران و لزوم اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های بیابان‌زدایی، با عنایت به شناختی که از خواص پوست تنه، میوه، چوب، برگ و حتی ریشه‌های درخت کُنار و ویژگی‌های مفیدی که از این گیاه مقاوم در راستای پایداری محیط‌زیست سراغ داریم، به نظر می‌رسد که یکی از گونه‌های گیاهی بسیار مناسب برای کاهش و پیشگیری از فرسایش آبی ناشی از بارش‌ها و رگبارهای شدید و فرسایش ناشی از بادهای مخرب در این‌گونه اقلیم‌ها باشد.

یادداشت

از درفتان کُناَر در طراحی فضای سبز به منظور
سایه‌اندازی، بوی عطر گل‌آذین، منظرسازی و
زیبایی‌آفرینی استفاده می‌شود.

